

DEVLETİN BİRLİĞİNİ VE ÜLKE BÜTÜNLÜĞÜNÜ BOZMAK SUÇU

The Crime of the Breach of National Unity and Territorial Integrity of the State

Doç. Dr. Vesile Sonay EVİK*

Özet

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 302. maddesinde devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçuna yer verilmiştir. TCK. m. 302 ile korunan hukuki değerler; devletin birliği, bağımsızlığı, egemenliği ve ülke bütünlüğüdür. Suçun faili herkes olabilir. Söz konusu suç bir kalkışma suçu olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla suç tipinde öngörülen neticelerden birini gerçekleştirmeye yönelik elverişli bir fiil bu suçu meydana getirir. Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketlerden ilki devletin ülkesini oluşturan toprakların tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaktır. İkincisi devletin bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik fiillerdir. Üçüncüsü devletin siyasi ve hukuki birliğini bozmaya yönelik fiillerdir. Dördüncüsü ise devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik hareketlerdir. Bu suç maddede açıkça öngörülmemiş olsa da Terörle Mücadele Kanunu'nun 3. maddesi tarafından terör suçu olarak sayılmış olması nedeniyle ancak cebir hareketleriyle işlenebilir. Kalkışma fiili cebir gerçekleştirilmedikçe ve anayasanın öngördüğü demokratik kurallar çerçevesinde yerine getirildikçe suç oluşturmaz. Suçun oluşması için maddede belirtilen amaçlardan birini gerçekleştirmeye yönelik fiillerin işlenmesi aranmıştır. Bu sebeple söz konusu suç ancak özel kastla işlenebilir. Hükümde öngörülen zararlı neticelerin

gerçekleşmesine yönelik elverişli hareketlerin icrasına başlandığında suç tamamlanmış kabul edilir. Dolayısıyla bu suça teşebbüs mümkün değildir.

Suç tek kişi tarafından işlenebileceği gibi iştirak halinde hatta genelinde örgüt faaliyeti kapsamında da işlenebilir. Hükümde öngörülen değerlerden herhangi birine veya birden fazlasına yönelik işlenen fiiller tek bir suçu oluşturur. Ancak TCK. m. 302/2'ye göre bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların da işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.

Anahtar Kelimeler: Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçu, Devletin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozmak suçu, Devletin güvenliğine karşı suçlar, Millete ve Devlete karşı suçlar, kalkışma suçu.

Abstract

The crime “the breach of national unity and territorial integrity” is regulated in Article 302 of Turkish Criminal Code No. 5237. In this article, legally protected values are unity, independence, sovereignty and territorial integrity of the state. The perpetrator of the crime could be anyone. This crime is regulated as an attempted crime. Therefore, only a proper act to substantiate one of the stated results is sufficient for committing the specified crime. The acts that constitute the material element of the crime consist of four different acts. First of them are the acts leads to partition of the state by allowing another state to rule a part or the whole territorial land. Second are the acts that weaken the independence of the state. Third are the acts which have an intention to disrupt legal and political unity. While the fourth are the acts directed to separate a portion of territories which are under the sovereignty of the state. Although it is not presumed in Turkish Criminal Code, this crime can only be committed by coercion because it is counted as a terror act according to Anti-Terror Law Article 3. If attempted crime is not supported with coercion and done within the ambit of the democratical rules, the crime is counted as uncommitted. To commit the crime, the acts expedient for the harmful result must be actualised. Hence this crime could only be committed with specific intent. When the expedient acts for the harmful result started, the crime is completed. Therefore attempt to this crime is not possible. This crime could be committed as an individual or in complicity, besides within an organization activity. In addition, both committing one act or more acts against the legally protected values are only counted as a single offence. However, according to Turkish Criminal Code Article 302/2, in case of

committing another offence along with this act, the offender is additionally punished accordingly with the provisions relating to this offense.

Keywords: The crime of the breach of national unity and territorial integrity of the state, the crime of the breach of independence and unity of the state, crimes against state security, crimes against the nation and the state, attempted crime.

I-GENEL OLARAK

Bugünkü adıyla devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçu, *crimina laesae maiestatis* yani siyasi nitelikte değerlere zarar vermeye yönelik saldırılar, tarihte bir kalkışma suçu olarak salt düşüncede kaldığında bile en ağır ve acımasız cezalarla cezalandırılmıştır¹. Söz konusu suç, 5237 sayılı TCK'nun ikinci kitabının "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 302. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre "(1) Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur. (3) Bu maddede tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur"². Söz konusu düzenleme, mülga 765 sayılı TCK'nun 125.maddesi hükmünün "Türkçeleştirilmiş halidir" denebilir³. Mülga 765 sayılı TCK'nun 125. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: "Devlet

* Galatasaray Üniversitesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Öğretim Üyesi.

¹ Hafizoğulları Zeki, "Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu", Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Cilt I, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 459, Ankara, 2015, 557; Bonilini G.-Confortini M., I Codici Ipertestuali Codice Penale Commentato, Mauro Ronco-Bartolomeo Romano, 4. Ediz., Utet, Torino, 2012, 1263.

² Söz konusu hüküm 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanunla değişiklik geçirmiştir. İlk metin "Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmak, Devletin bağımsızlığını zayıflatmak amacıyla yönelik elverişli bir fiil işleyen kimseye bir fiil işleyen kimse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir" şeklindeydi.

³ Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu, TC. Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, Şubat, 2005, 142.

topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin hakimiyeti altına koymağa veya Devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa matuf bir fiil işleyen kimse müebbet hapis cezası ile cezalandırılır”⁴.

A-TCK İLE MÜLGA 765 SAYILI TCK KARŞILAŞTIRMASI

TCK'nun 302 maddesinde düzenlenen suç tipi ile mülga 765 sayılı TCK'nun 125. maddesi arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Her iki yasa da kalkışma suçu şeklinde düzenlenmiştir. İki hükmü kıyasladığımızda adalet komisyonundaki görüşmelerde de belirtildiği üzere yenisinde esas itibariyle bir değişiklik bulunmayıp, daha ziyade Türkçeleştirilmenin söz konusu olduğu sonucuna ulaşmaktayız⁵. Önceki kanunda “matuf fiiller”, yeni kanunda “yönelik fiiller” ibaresi kullanılmıştır. Fillerin cebri olmasına ilişkin açık bir ibareye yine yer verilmemiştir. Madde gerekçesinde “yönelik cebri fiiller denilmesi gereksiz lüzumsuz sayılmıştır; zira maddede belirtilen maksatlar çerçevesinde fiillerin kendisinin niteliği gereği cebri olması icap ettiği aşıkardır” denilmektedir⁶. Yeni yasanın getirdiği yenilik sadece ikinci fıkrasında gerçek içtima kuralının ve üçüncü fıkrasında tüzel kişilerin faaliyetleri çerçevesinde suçun işlenmesi durumunda bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağının düzenlenmiş olmasından ibarettir. Bu açıdan bakıldığında mülga TCK'nun 125. maddesinin gerçek içtima kuralı ve tüzel kişiler açısından güvenlik tedbiri düzenlememiş olması nedeniyle sanık açısından daha lehe bir kanun hükmü olduğunu söyleyebiliriz⁷.

⁴ 1936/3038 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce söz konusu suç (Zanardelli İtalyan Ceza Kanunu'ndan iktibas edilen ilk metin) şu şekilde düzenlenmişti: “Türkiye Cumhuriyeti topraklarının tamamını veya bir kısmını bir ecnebi devlet idaresine geçirmeye veya devletin istiklalini tenkise, memleketin bir parçasını Hükümet idaresinden çıkarmaya teşebbüs eden kimse idama mahkum olur. İçel Kayıhan-Yenisey Feridun, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, Beta, İstanbul, 1994, 485.

⁵ Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu, TC Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, Şubat 2005, 142.

⁶ Özgenç İzzet, Gerekçeli Türk Ceza Kanunu, Seçkin, Ankara, 2004, 416.

⁷ Y. 9. CD. E. 2011/2482, K. 2011/1244, T. 23.2.2011 tarihli kararında “Silahlı örgütün devletin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik fiiller işlemek suçunda; 5237 S.K.'da "... suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur..." hükmü nazara alındığından hükümlü hakkında ayrıca bu suçlardan dolayı da ilgili hükümlere göre ceza tayini gerektiği için, 765 S.K.'nın sanığın lehine olduğu gözetilmelidir” www.kazanci.com.tr

B-KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçunun, Federal Alman Ceza Kanunu'nun vatana ihanet suçları bölümünde 81. maddesinde federal devlete ihanet başlığında "Almanya Federal Cumhuriyeti'nin mevcudiyetine zarar vermeye kalkışma, 82. maddesinde ise bir eyalete karşı vatana ihanet başlığında "bir eyalete ait toprakların tamamını veya bir kısmını Almanya Federal Cumhuriyetinin başka bir eyaletiyle ilhak etmeye veya eyaletin bir kısmını ayırmaya kalkışma suçu şeklinde düzenlendiğini, her iki maddede de fiilin cebren veya cebir kullanma tehdidi ile işlenmesi gerektiğini; 83a maddesinde de her iki madde açısından gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık hükmüne yer verildiğini görmekteyiz⁸. Bizim yasamızdaki hükme en çok benzeyen İtalyan Ceza Kanunu'nda ise devletin uluslararası şahsiyetine karşı suçlar bölümünün içerisinde 241. maddesinde kalkışma suçu olarak " fiil daha ağır bir suçu oluşturmadığı takdirde her kim, devletin ülkesini veya ülkesinin bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya devletin bağımsızlığını azaltmaya veya birliğini bozmaya yönelik elverişli ve cebri filleri işlerse" şeklinde düzenlenmiştir⁹. İsviçre Ceza Kanunu, devlete ve ulusal savunmaya karşı suçlar bölümünde 265. maddesinde yüksek ihanet başlığında "Federasyondan veya bir kantondan cebren toprak ayırmaya yönelik fiil"; 266. maddesinde ise federasyonun bağımsızlığını azaltmaya veya tehlikeye düşürmeye yönelik fiil" şeklinde kalkışma suçu olarak düzenlemiştir¹⁰. Fransız Ceza Kanunu ise, ihanet suçları bölümünde 411-2 maddesinde ülke topraklarının tamamının veya bir kısmının veya Fransız askeri kuvvetlerinin yabancı bir gücü teslim edilmesi" şeklinde kalkışma suçu olarak düzenlemiştir¹¹.

C- KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Madde gerekçesinde korunan hukuki değer Devletin ülkesinin bütünlüğü ve egemenliği olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yine madde gerekçesinde suçun oluşabilmesi için devletin topraklarının tamamını veya bir

⁸ Yenisey Feridun-Plagemann Gottfried, Alman Ceza Kanunu, Beta, İstanbul, 2009, 138-139.

⁹ <http://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato>

¹⁰ <https://www.admin.ch/opc/it/classified-compilation/19370083/index.html>

¹¹ https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=3265C4EDC33C70FA7DCA2A27363BEF32.tpdila23v_3?idSectionTA=LEGISCTA000006165347&cidTexte=LEGITEX T000006070719&dateTexte=20160617

kısmını yabancı bir Devletin egemenliği altına koymak veya birliğini bozmak veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmak veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmak amacına yönelik fiillerin işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle kanun koyucu genelde belirli bir ÷lkedeki insanlar arasındaki siyasi organizasyon olarak tanımlanan devletin toprak bütünlüğü (÷lke) egemenliği, bağımsızlığı, birliği (üniter yapısı) şeklindeki unsurlarını korumak istemektedir¹². İtalyan doktrininde kanun koyucunun bu suçla korumak istediği esas değerin devletin egemenliği olduğu; egemenliğin de devletin bütünlüğünü, üniter yapısını, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü sağlayıp koruduğu ifade edilmektedir¹³. İtalyan Yargıtayının bu konuda vermiş olduğu içtihadı bileştirme kararında da bu suçla korunan hukuki değerin devletin ÷lke bütünlüğü, bağımsızlığı ve birliği olduğu belirtilmiřtir¹⁴. Doktrinimizde de bu suçla korunan hukuksal değerin devletin birliği, bağımsızlığı, egemenliği ve ÷lke bütünlüğü olduğu kabul edilmektedir¹⁵. Ülke sınırları iki veya çok taraflı anlaşmalarla belirlenmiş toprak parçasıdır. Ülke bütünlüğünden anlaşılması gerekenin toprak bütünlüğü olduğu; askeri gemi ve uçakların madde kapsamında olmadığı belirtilmektedir¹⁶. Devletin bağımsızlığı kavramı ise devletin iç ve dış ilişkilerinde herhangi bir bağımlılık, tabiiyet ilişkisi içinde olmamasını

¹² Hafizoğulları, 559; Erem-Toroslu, Soyaslan Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin, Ankara, 2010, 736.

¹³ Fiandaca Giovanni-Musco Enzo, Diritto penale parte speciale, I, 11; Maggiore, Diritto penale, Parte speciale II, 1949, 32; Manzini Vincenzo, Trattato di diritto penale italiano, IV, 1987, Utet, Torino, 26; Marconi, Stato (delitti contro la personalita internazionale dello), Digesto discipline penali, Utet, 1997, XIII, 605; Tagliarini F., Osservazioni in tema di attentato alla integrita territoriale dello Stato, Temi rom. 1969, 12'den Lattanzi Giorgio-Lupo Ernesto, Codice penale, Rassegna giurisprudenza e dottrina, VI, Libro II, Giuffre, 2010, 11-12. Ancak İtalyan Ceza Kanunu'nun 241. Maddesinde 2006 yılında yapılan değişikle söz konusu suçun cebri hareketlerle işlenmesi gerektiği için doktrinde artık kamu düzeninin de korunan hukuksal değerler içinde yer aldığı belirtilmektedir. Corvi A.-Galderzi C., Dolcini-Marinucci, Codice II, 1827; Massimiliano di Pirro, Compendio di diritto penale parte generale e speciale, Celt Casa Editrice La Tribuna, 2014, 241.

¹⁴ Cassazione Sezioni Unite, 18.03.1970, Kofler, CED. 115787, Giurisprudenza Italiana 1971, II, 384. 24.02.2006 yılında İCK'nun 241. Maddesinde yapılan değişiklikle söz konusu suçun işlenebilmesi için cebir, şiddet hareketlerinin de yapılması gerektiği için İtalyan doktrininde bu suçla artık kamu düzeninin de korunduğu belirtilmektedir. Dolcini Emilio-Marinucci Giorgio, Codice Penale Commentato, I, Ipsa, Milano, 2006, 1827.

¹⁵ Hafizoğulları, 559-560; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8376.

¹⁶ Manzini, Trattato, IV, 27; Pannain, Personalita internazionale dello Stato (delitti contro la), Novissimo Digesta Italiana, Utet, 1965, XII, 1110; Erem Faruk - Toroslu Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Savaş, Ankara, 1983, 72. Hafizoğulları, 560.

ifade eder¹⁷. Dikkat edilecek olursa devletin bağımsızlığının zayıflatılması önlenmek istenmiş, bağımsızlığın tamamen kaybedilmesinden madde hükmünde bahsedilmemiştir. Bunun sebebi bu durumda devletin egemenliği ve toprak bütünlüğünden zaten bahsetmenin mümkün olmamasıdır¹⁸.

Devletin bütünlüğü, üniter yapısından anlaşılması gereken ise devletin Anayasası ile belirlenmiş hukuki ve siyasi birliğidir¹⁹. Söz konusu suçla Anayasamızın 3. maddesinde belirtilen “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” ilkesi ve 123. maddesinde belirtilen tekçi yönetim anlayışı ile üniter yapısı korunmak istenmektedir²⁰.

II-SUÇUN UNSURLARI

A-MADDİ UNSURLAR

1-FAİL VE MAĞDUR

Bu suçun faili herkes olabilir. Vatandaş, yabancı hatta vatansız bir kişi de bu suçu işleyebilir²¹. Bu suç asker kişi tarafından işlenebileceği gibi sadece vatana ihanet suçundan sorumlu tutulabilen Cumhurbaşkanı tarafından da işlenebilir²². Failin kamu görevlisi olmasının bir önemi de bulunmamaktadır. Kamu görevlisi tarafından bu suçun işlenmiş olması suça ve cezasına bir etkisi olmayacaktır. Söz konusu suçun faili vatandaş veya yabancı olup da suçu yabancı bir ülkede işlese dahi TCK 13. maddesine göre Türk kanunlarına göre cezalandırılabilir.

Genelinde bütün suçların mağduru genel pasif süjesi, kamu düzenini korumakla yükümlü Devlet tüzel kişisi olduğu kabul edilse de bu suç, Devletin güvenliğine karşı işlenen bir suç olarak düzenlendiği için, özel mağduru, pasif süjesi, toprak bütünlüğü, birliği, bağımsızlığı tehlikeye sokulan Devlet tüzel kişisidir²³. Ancak o devlette yaşayan bireyler de elbette bu suçtan dolayı zarar

¹⁷ Manzini, 28; Pannain, 1111; Bonilini-Confortini, 1265.

¹⁸ Bonilini-Confortini, 1265.

¹⁹ Manzini, 29; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8379.

²⁰ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8379.

²¹ Manzini Vincenzo, Trattato di diritto penale italiano, IV, Utet, Torino, 1987, 25. Cass. Sez. I, 26.06.1981, n. 9357, Agnellini, Rivista penale, 1982, 426'dan Lattanzi-Lupo, 13; Pannain, 1112; Erem-Toroslu, 72; Soyaslan, 736.

²² Hafizoğulları Zeki, “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, Prof. Dr. Nevzat Toroslu Armağanı, 559; Soyaslan, 736.

²³ Lattanzi Giorgio-Lupo Ernesto, Codice penale rassegna di giurisprudenza italiana, I delitti contro la personalita dello stato, V, Libro II, Giuffrè, Milano, 20010, 6.

göreceklendirir²⁴. İtalyan Yargıtayı bu suçı ihbar eden gerçek kişinin bu suçtan dolayı takipsizlik kararı verildiğinde haberdar edilmesine gerek olmadığı dolayısıyla suçtan zarar gören olarak kabul edilemeyeceği yönünde karar vermiştir²⁵. Yargıtayımızın vermiş olduğu bir kararda ise “örgüt üyesi olma ve Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçlarının niteliği dikkate alındığında suçlardan doğrudan doğruya zarar görmeyen ve bu nedenle davaya katılma hakkı bulunmayan kişilerin davaya katılmalarına ilişkin olarak verilen karar hukuki değerdan yoksun olup hükmü temyize yetki vermeyecektir²⁶.”

2-HAREKET

Söz konusu suç, bir kalkışma suçu olarak, peşinen tamamlandığı kabul edilen suçlardandır. Kalkışma suçları²⁷ normda öngörülen zarar neticelerinin gerçekleşmesine yönelik elverişli, uygun hareketlerin yapılmasıyla oluşmaktadır²⁸. Kanun koyucu, çok önemli gördüğu bazı hukuksal değerdan zarar görmesini önlemek için bu değerdan zarar tehlikesi meydana getirilmesini dahi tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Suçun oluşması için zarar neticesinin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Bunun sebebi esasında

²⁴ Hafizoğulları, 560.

²⁵ Cass. Sez. I, 2.3.1994 tarihli karar için Bonilini-Confortini, 1266.

²⁶ Y. 9. CD. E. 2012/7559 K. 2012/10174, T. 1.10.2012 tarihli karar için www. kazanci.com.tr

²⁷ İtalyan doktrininde kalkışma suçları konusunda iki temel görüş vardır. Sübjektif görüş (Zuccala) taraftarlarına göre kalkışma suçları, teşebbüsle hemen hemen aynı ya da benzer yapıda olup, failin iradesine önem verilen suçlardır. Failin hareketinin korunan hukuksal değeri ihlal etmeye ya da zarar tehlikesi yaratmaya uygunluğu önemli değildir. Kalkışma suçlarında kanun koyucu kalkışma hareketinin nedensel uygunluğunu suçta teşebbüs hükümlerinin aksine önemsememiştir. Buna karşılık doktrin ve içtihatla hakim görüş olan objektif bakış açısına (Marinucci-Dolcini, Pannain, Bettiol, E. Gallo, Curatola, Grasso, Fiandaca-Musco, Tagliarini) göre teşebbüsle benzer yapısı kabul edilmekle birlikte, korunan hukuksal değeri ihlal etmeye uygunluğu suçun oluşması açısından gereklidir. Diğer bir deyişle, failin gerçekleştirmek istediği neticeye uygun icra hareketlerini yapması şarttır. Failin iradesinin neticeye yönelik olması yeterli değildir. Failin hareketinin söz konusu neticenin gerçekleşmesine yönelik olması ve hareketinin o neticeyi gerçekleştirmeye uygun da olması gerekir. Hatta bazı kalkışma suçlarında zararın gerçekleşmiş olmasının, cezanın ağırlaştırmasını gerektirmesi, kalkışma suçlarında iradeden ziyade hareketin uygunluğunun önemli olduğunu destekleyerek objektif görüşün haklılığını ortaya çıkarmaktadır. Bu suçlarda “Yönelik, matuf fiiller” formülü “uygunluk” şartını açıkça ifade etmese de somut olayda hareketin korunan hukuksal değeri için zarar tehlikesi yaratmaya uygun olması gerekir. Dolcini-Marinucci, I, 1828-1829.

²⁸ Delitala, *Il fatto nella teoria generale del reato*, in *Diritto penale, Racolta degli scritti*, I, 1976, 132; E. Gallo, 694; Fiandaca-Musco, *Manuale di diritto penale, Parte speciale*, I, 7’den Dolcini-Marinucci, 1828-1829.

fail veya faillerin amaçlarına ulaştığı zaman devleti başka bir devletle kısmen veya tamamen veya bir kısmı üzerinde başka bir hakimiyet ve yeni bir hukuki düzen kurmaya muvaffak olacağından yapmış oldukları fiil, artık suç oluşturmayacak, aksine birleşilen veya yani kurulan devlet tarafından takdir edilecek olmasıdır²⁹. Bu suçun oluşması için failin hareketinin söz konusu neticenin gerçekleşmesine yönelik olması ve hareketinin o neticeyi gerçekleştirmeye elverişli olması yeterlidir.

Söz konusu suçun maddi unsurlarından olan hareket, suç tipinde öngörülen belirli neticelerden birini gerçekleştirmeye yönelik herhangi bir fiildir. Madde gerekçesinde söz konusu suçun serbest hareketli bir suç olduğu belirtilmiştir. Doktrinde de kanun koyucunun suç tipinde sadece belirli neticeleri meydana getirmeye yönelik fiilden bahsetmiş olması (cezalandırılan hareketlerin neler olduğu açıkça öngörmemesi) nedeniyle, serbest hareketli bir suç olduğu görüşü kabul görmektedir. Hatta bazı görüşlere göre suç gerek icrai gerekse ihmali hareketle işlenebilir³⁰. İhmali hareketle işlenmesi sadece neticeyi önleme yükümlülüğü olan kişilerin örneğin siyasi iktidara sahip yetkililerin bu yükümlülüğünü ihmal etmesi durumunda söz konusu olabilir. Vatandaş veya yabancıнын neticeyi önlemek gibi bir yükümlülüğünden bahsedilemeyeceğinden bu suçu ihmali hareketle işlemesi mümkün değildir³¹. Suçun oluşması için suç tipinde belirtilen zarar neticelerinden birinin gerçekleşmesi gerekmediğinden tehlike suçu söz konusudur³².

“Yönelik fiil” ibaresinden bir tek fiil anlaşılabilir gibi, aynı amaca yönelik aralarında bağlantılı birden fazla fiil de anlaşılabilir. Doktrinde bazı görüşlere göre söz konusu suçun oluşması için maddede açıkça cebir aranmadığından cebir hareketlerine gerek bulunmamaktadır. Hatta fiil hileyle dahi işlenebilir³³. Katıldığımız diğer görüşlere göre ise bu suç maddede açıkça öngörülmemiş de olsa TMK’nun 3. maddesi tarafından terör suçu olarak sayılmış olması ve aynı yasanın 1. maddesinde yapılan terör tanımında cebir ve şiddet kullanma, baskı, sindirme veya tehdit yöntemlerinin terör eylemlerinin zorunlu unsuru sayılmış olması nedeniyle ancak cebir hareketleriyle, zor kullanmak suretiyle işlenebilir³⁴. Nitekim madde gerekçesinde de suçun yalnızca cebri fiillerle işlenebileceği; suçun niteliği

²⁹ Soyaslan, 739.

³⁰ Manzini, IV, 32; Pannain, 1111.

³¹ Pannain, 1111.

³² Bonilini-Confortini, 1266.

³³ Manzini, IV, 32; Erem-Toroslu, 73.

³⁴ Hafizoğulları, 562; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8380; Soyaslan, 739.

dolayısıyla cebri fiiller dışındaki hareketlerin elverişli sayılamayacağı ifade edilmiştir. Ancak doktrinde madde metninde açıkça yer almayan ancak TMK'nun 3. maddesi ve madde gerekçesine dayanarak yorum yoluyla hareketin özelliği olarak kabul edilen cebir teriminin maddi ve manevi zorlama (manevi cebir) anlamında anlaşılması gerektiği görüşüne³⁵ katıldığımızı ifade etmeliyiz. Kanaatimize göre maddi ve manevi cebrin (tehdidin) de söz konusu hukuksal değerleri zarar tehlikesine düşürmeye elverişli bulunması mutlaka aranmak gerekir. Aksi takdirde kanun koyucunun cezalandırmak istemediği, korunan hukuksal değeri ihlal etmeye elverişli olmayan fiiller yaptırım altına alınmış olur. Doktrinde bir görüş gerekçenin bağlayıcı olmadığından yola çıkarak cebrin maddede açıkça öngörülmemiş olması nedeniyle zorunlu olmadığını ileri sürmektedir³⁶. Yargıtayımızın önceki yasa döneminden beri yerleşmiş uygulamasında da suçun oluşması için cebir hareketlerinin zorunlu olduğu kabul edilmekte; her türlü cebrin yeterli olamayacağı belirtilerek, kullanılan cebrin söz konusu hukuksal değerleri zarar tehlikesine düşürmeye elverişli bulunması aranmaktadır³⁷.

Suçun oluşması için maddede devlete ait belirtilen değerlere yönelik fiillerin işlenmesi gerekir. Bunlardan birincisi devletin ülkesini oluşturan toprakların tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin hakimiyeti, egemenliği altına koymak yani devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devlete ilhak edilmesi veya kolonisi olarak kabulüdür³⁸. Devletin toprakları, ülke anlamındadır. Ülke ise sınırları iki veya çok taraflı anlaşmalarla belirlenmiş toprak parçasıdır. Karasuları da ülke kapsamındadır. Ancak maddede açıkça devlet toprakları dendiğinden askeri uçak ve gemiler bu kapsamda kabul edilmemektedir. Ülke topraklarının tamamının veya bir kısmının ayrılarak yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya yönelik fiil, yabancı bir devlet tarafından ülke topraklarının tamamının veya bir kısmının işgal edilmesi, egemenliğinin tesis edilmesidir³⁹. Devletin toprak bütünlüğünü değiştirme konusunda yetkili organlarının iradesini zorlamaya yönelik hareketler bu suçu oluşturabilecektir. Diğer bir deyişle devlet organlarının özgür iradeleriyle rıza göstermeyecekleri anlaşmalara

³⁵ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8381.

³⁶ Parlar Ali-Hatipoğlu Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2008,4122.

³⁷ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8380.

³⁸ Lattanzi-Lupo, 12; Hafizoğulları, 560; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8377;

³⁹ Fiandaca-Musco, 12; Dolcini-Marinucci, 1827; Hafizoğulları, 560.

zorlanmaları durumunda bu suç oluşabilecektir⁴⁰. Doktrinde devletin topraklarının bir kısmının yabancı devlet kuvvetleri tarafından geçici olarak işgal edilmesi sırasında, geçici işgalin ilhaka dönüşmesine çalışanlar hakkında da söz konusu hükmün uygulanması gerektiği belirtilmektedir⁴¹.

Devletin bağımsızlığının zayıflatılması⁴² devletin egemenliğinin, egemenliğe ait bir erkin yabancı bir devlete devredilerek sınırlandırılmasıdır⁴³. Bağımsızlığın zayıflatılmasının görünümleri olarak kapitülasyonlar, yönetimde bağımlılık, kontrol, manda, himaye altında olmadan bahsedilmektedir. ⁴⁴. İtalyan doktrininde bağımsızlığın zayıflatılmasının sadece başka devletlerin devletin iç ve dış ilişkilerine karışması dayatmaları olarak mı anlamak gerekir yoksa uluslararası banka ve sanayi grupları tarafından devletin ekonomik-finansal açıdan bağımlılığını sağlamaya yönelik hareketler de bu kapsamda görülebilir mi hususu tartışılmıştır. Bir görüşe göre finansal yetkiler suç tipinde öngörülen bağımsızlığın azaltılması için gereken özellik ve zorunlu araçlardan yoksundurlar⁴⁵. Diğer görüşe göre ise devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaktan bahsedilirken; buna karşın devletin bağımsızlığını zayıflatmak açısından ise bunun yabancı bir devlet tarafından yapılması aranmadığı için devletin ekonomik finansal açıdan bağımlılığının uluslararası banka ve sanayi grupları tarafından yapılması söz konusu suç tipini oluşturabilecektir⁴⁶. Devletlerin serbest iradeleriyle karşılıklı olarak ekonomik, ticari, teknik, hukuki ve kültürel anlaşmalar yapmaları, ikili veya çok taraflı anlaşmalarla uluslararası kuruluşların tarafı olmaları (BM, AB, NATO), uluslararası yargı kuruluşlarının (AİHM, UCD) yargı yetkisini tanımaları durumunda suç tipinde belirtilen anlamda bağımsızlığın zayıflatılmasından bahsedilemeyeceği genel olarak kabul edilmektedir⁴⁷. Suçun oluşması açısından kanaatimize göre

⁴⁰ Lattanzi Lupo, Codice penale annotato con la giurisprudenza, Giuffrè, Milano, 2008, 711. Cass. Sez. 1, 27.11.1968, n. 1569, CED 111438.

⁴¹ Erem-Toroslu, 73.

⁴² Hafizoğulları, devletin bağımsızlığının “zayıflatılması” ifadesi yerine “azaltılması” ifadesinin daha doğru olduğunu ileri sürmektedir. Devletin bağımsızlığının azaltılmasını, egemenliğinin bizzat egemenliğe ait bir erkin yabancı bir devlete devrilerek havale edilerek sınırlandırılması şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamda himaye, kapitülasyon, her düzeyde adli, idari denetimler, finansal dayatmalar devletin egemenliğinin azaltılmasıdır. Bkz. Hafizoğulları, 561.

⁴³ Hafizoğulları, 561; Soyaslan, 737.

⁴⁴ Manzini, 28; Pannain, 1111; Bonilini-Confortini, 1265; Erem-Toroslu, 73.

⁴⁵ Manzini, 29; Bonilini-Confortini, 1265.

⁴⁶ Pannain, 1111; Erem-Toroslu, 73.

⁴⁷ Fiandaca-Musco, 12; Hafizoğulları, 561.

cebri hareketler gerektiği için uluslararası banka ve sanayi grupları tarafından devletin ekonomik-finansal açıdan bağımlılığını sağlamaya yönelik hareketler, bu suçu oluşturmayacaktır. Buna karşılık ekonomi ve finans örgütlerinin devletin bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik yerel grupların cebri hareketlerini bilinçli olarak finanse etmeleri ve desteklemeleri halinde ise bu suçtan dolayı sorumlulukları olabilecektir⁴⁸.

Söz konusu oluşturabilecek ikinci hareket, devletin bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik fiil, devletin başka devletlerin veya güçlerin egemenliği altına alınması, bağımlı hale getirilmesine, hakimiyeti altına alınmasına neden olabilecek hareketlerdir⁴⁹. Demokratik kuralların kullanılmasıyla devletin egemenliğini sınırlamaya yönelik fiiller bu suçu oluşturmaz⁵⁰. Tagliarini bu konuda parlamenter kurallara uygun olarak bir etnik köken, dil azınlığı tarafından self determinasyon için referandum talebi veya bir siyasi partinin parlamento kurallarına uygun şekilde bu amacı gerçekleştirmek için kurulmuş olmasının bu suçu oluşturmayacağını belirtmektedir⁵¹.

Söz konusu oluşturabilecek üçüncü hareket, devletin siyasi ve hukuki birliğine son vererek, birliğini bozmaya yönelik fiillerdir. Örneğin devletin üniter yapısının bozularak, federe devletlere bölünmesine yönelik fiiller bu suçu oluşturabilecektir⁵². Bu durumda devletin topraklarının bir kısmının yabancı bir devletin egemenliği altına sokulmaksızın ayrılarak federe devletlere dönüştürülmesi söz konusudur⁵³. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3., 121. ve 126. Maddelerinde Türkiye Cumhuriyetinin tek merkezden yönetilen, federatif olmayan üniter devlet yapısı korunmaktadır. Bu yapının Anayasanın öngördüğü demokratik usuller dışında bozulma ve değiştirilmesine yönelik hareketler madde kapsamına girmektedir⁵⁴.

Söz konusu oluşturabilecek dördüncü hareket, devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik

⁴⁸ Lattanzi-Lupo, 12.

⁴⁹ Dolcini-Marinucci, 1828; Bonilini-Confortini, 1265; Massimiliano di Pirro, 241; Yaşar-Gökcan-Artuğ, 8378-8379.

⁵⁰ Fiandaca-Musco, 12; Tagliarini, Osservazioni in tema di attentato alla integrita territoriale dello Stato, TR, 1969, 241'den Bonilini-Condortini, 1265; Massimiliano di Pirro, 241; Grasso, 641'den Bonilini-Confortini, 1269.

⁵¹ Tagliarini, Osservazioni in tema di attentato alla integrita territoriale dello Stato, TR, 1969, 241'den Bonilini-Condortini, 1265.

⁵² Manzini, IV, 30; Pannain, 1111; Erem-Toroslu, 73; Hafizoğulları, 561; Soyaslan, 737.

⁵³ Pannain, 1111.

⁵⁴ Soyaslan, 737.

fiillerdir. Örneğin ülke topraklarından bir kısmını devlet idaresinden ayırarak federe devlet şeklinde değil de tamamen bağımsız bir devlet kurulmasına yönelik fiiller bu kapsamdadır⁵⁵. Belirli bir örgütün devletin toprak bütünlüğünü bozmak amacıyla terör eylemleri, bölücülerin kolluk, askeri güçlere ve sivil toplum kesimlerine şiddet ve tehditte bulunmaları, örneğin bomba patlatılması, roket atılması, kamu veya özel kişilere ait araç ve binaların yakılması, öldürme, yaralama, yağma fiillerinin işlenmesi ülke toprağını devlet idaresinden ayırmaya yönelik fiil olarak kabul edilebilecektir⁵⁶. Yargıtayımız Türkiye Cumhuriyeti devletinin başka bir ülkedeki büyükelçilik binasının işgal edilmesi durumunda bu suçun oluştuğunu kabul etmektedir⁵⁷.

“Yönelik fiil” ibaresinin yorumu konusunda İtalyan doktrininde iki eğilim söz konusudur. Bugün azınlıkta kalan sübjektif görüşe göre kalkışma suçu ile teşebbüs arasında fark vardır. Kalkışma suçlarındaki “yönelik fiil” ibaresi fiilin yöneldiği iradeye failin gerçekleştirmek istediği amaca ilişkindir (harekete ilişkin değildir). Bu yüzden de zararlı neticenin gerçekleşmesine yönelik hazırlık hareketlerinin yapılması durumunda dahi (hareketin elverişliliği aranmaksızın) söz konusu suçun tamamlandığını kabul etmektedir⁵⁸. Bu görüş İtalyan içtihadında da bir zamanlar kabul görmüştü. Söz konusu içtihada göre kalkışma suçu teşebbüsten farklı yapıda olup, devletin bütünlüğünü, bağımsızlığına kalkışma suçunun tamamlanması için elverişli hareketin sübjektif açıdan zararlı neticenin gerçekleşmesine yönelik olması yeterlidir. Ancak burada bahsedilen elverişlilikten kasıt, zarar neticesinin sadece gerçekleşme imkanı olup; zararlı neticenin gerçekleşme ihtimali şeklinde anlaşılan tehlikenin kurucu unsur olduğu teşebbüs ve somut tehlike suçlarından farklıdır⁵⁹. 1970’li yıllardan beri hakim olan objektif görüşe göre ise kalkışma suçları ile teşebbüs benzer yapıdadırlar. Buna göre “yönelik fiil” ibaresi sadece hareketin yöneldiği amaca ilişkin değil, harekete de ilişkin olup hareketin bir özelliğini de ortaya koymaktadır⁶⁰. Her ne kadar yasa hükmünde açıkça elverişlilikten bahsedilmese de “suçun korunan hukuksal değeri ihlal etmesi gerektiği” prensibi dikkate alınarak, hareketin

⁵⁵ Erem-Toroslu, 73; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8378.

⁵⁶ Hafizoğulları, 561; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8378, 8382.

⁵⁷ YCGK. 25.05.1999, 9-98/136 karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8378.

⁵⁸ Zuccala, I profili del delitto di attentato, RIDPP, 1977, 1228’dan Bonilini-Confortini, 1267.

⁵⁹ Cass. Sez. Unite, 19.06.1957 tarihli karar için bkz. Bonilini-Confortini, 1267.

⁶⁰ Sübjektif görüşün yaklaşımıyla bazı kalkışma suçlarında zararlı neticenin gerçekleşmesi durumunda cezanın ağırlaştırılmış olması da bağdaşmamaktadır. Bonilini-Confortini, 1267.

korunan hukuksal değeri ihlal etmeye elverişli de olması gerekir⁶¹. Bu görüşe göre söz konusu suç hatta somut tehlike suçu olarak nitelendirilerek korunan hukuksal değerin ancak somut tehlikeye sokulması durumunda oluşabilecektir. Kalkışma suçu niteliğinde olan söz konusu suç, tıpkı teşebbüste olduğu gibi korunan hukuksal değere zarar vermeye yönelik ve aynı zamanda (nedensel olarak) elverişli hareketin yapılmasıyla tamamlanır⁶². Teşebbüsle kalkışma suçlarının elverişlilik açısından benzer yapıda olduğunu savunan objektif görüş, İtalyan içtihadında da son zamanlarda genel kabul görmektedir. İtalyan Yargıtayının bir kararına göre korunan değerleri sadece doğrudan ihlal etmeye elverişli hareketler söz konusu suçu oluşturabilir. Bu suç devletin birliğini veya toprak bütünlüğünü değiştirme konusunda devletin yetkili organlarının iradesini zorlama, özgür iradeleriyle yapılmayan anlaşmalara zorlama şeklinde korunan değerleri doğrudan veya dolaylı olarak zayıflatmaya elverişli hareketlerle işlenebilir⁶³. Kofler kararı diye bilinen İtalyan Yargıtayının içtihadı birleştirme kararına göre ise söz konucusu suçun oluşması için fail tarafından işlenen fiilin niteliği, özellikleri açısından elverişli olması ve belirtilen amaçlardan birini (devletin topraklarını yabancı bir devletin egemenliği altına sokma) gerçekleştirmek için hazırlık hareketleri evresinden icra hareketleri evresine geçmesi gerekir⁶⁴. Söz konusu içtihadı birleştirme kararına göre bu suçun oluşması için öncelikle devletin birliği, üniter yapısına ve bütünlüğüne karşı saldırı niteliğindeki bir kalkışma hareketi olması gerekir⁶⁵. İkinci olarak, hükümde tek bir kişi ve fiilden bahsedilmesine rağmen, hareketin birden fazla, özel, nitelikli, uzun süre düşünülerek, planlanarak, hazırlanarak yapılan kompleks hareket olması gerekir⁶⁶. Üçüncü olarak, devletin bütünlüğüne karşı saldırı olmalıdır. Fiilin objektif yapısı ve netinin ağırlığına ilişkin olarak neticenin gerçekleşme imkanını etkin kılan, amaçlanan plana uygun elverişli araçların sağlanması, yeni kuvvet ve araçların tedarik edilmesi, devletin bütünlüğüne karşı ciddi saldırı başlangıcı olarak nitelendirilebilecektir⁶⁷. Dördüncü olarak Devletin bütünlüğüne karşı saldırı başlangıcı, kalkışma hareketlerinin de bu kapsamda olduğu kabul

⁶¹ Fiandaca-Musco, 8; Gallo, *Il delitto attentato nella teoria generale del reato*, Milano, 1966, 191; Manzini, 34; Pannain, 1111; Tagliarini, 21.

⁶² Fiandaca-Musco, 9.

⁶³ Cass. Sez. I, 27.11.1968 tarihli karar için bkz. Lattanzi-Lupo, 18.

⁶⁴ Cass. Sez. Unite 18.03.1970 tarihli karar için bkz. Bonilini-Confortini 1267; Lattanzi-Lupo, 13vd.

⁶⁵ Bonilini-Confortini, 1267; Lattanzi-Lupo, 13.

⁶⁶ Bonilini-Confortini, 1267; Lattanzi-Lupo, 14.

⁶⁷ Bonilini-Confortini, 1268; Lattanzi-Lupo, 14.

edilmektedir. Korunan değerlere karşı ihlal oluşturan hareket birden fazla birleşmiş bir dizi insan hareketinin sonucu olabilir. Bu hareketlerden bazıları önceden planlanmış olabileceği gibi, bazıları tesadüfi de olabilir⁶⁸. Beşinci olarak hazırlık aşamasından hareketin icra aşamasına geçmiş olması gerekir. Bu suçu işlemek için bir örgütün kurulmuş olması yeterli değildir. Devletin bütünlüğüne karşı saldırı başlangıcı olan kalkışma suçu için hazırlık hareketleri yeterli değildir; suçun icra aşamasına geçilmiş olması gerekir⁶⁹. Altıncı olarak hareketlerin söz konusu korunan hukuksal değerleri ihlal etmeye elverişli olması gerekir⁷⁰. Önceden hiç bir hazırlığı olmayan, plan, programdan bağlantısız, plandan sapmış, gereksiz, alakasız hareketler bu kapsamda elverişli hareketler olarak nitelendirilemezler. Somut olayda fail veya faillerin gerçekleştirdiği hareketlerin elverişli olup olmadığı mahkeme tarafından fiilin gerçekleştirildiği andaki yer ve tarihi koşulların (ex ante) hepsi birlikte ele alınmak suretiyle değerlendirilmelidir. Fail veya faillerin hareketlerinin amaçlanan neticelerden birinin gerçekleştirmesi ihtimali (imkan değil) varsa elverişliliğin olduğu sonucuna ulaşılmalıdır⁷¹. Ara sıra parça parça dağınmış fiiller sadece korkutma, rahatsızlık veren güç gösterileri, propaganda açıklamaları, devletin bütünlüğünü zayıflatmaya elverişli hareketler olarak değerlendirilemezler⁷². Elverişli hareketler, zarar neticesini yaratma ihtimali olan hareketlerdir. İtalyan Yargıtayı bir ay içinde gerçekleştirilen terör olaylarını yer, zaman, etki açısından değerlendirerek,

⁶⁸ Bonilini-Confortini, 1268; Lattanzi-Lupo, 14.

⁶⁹ Bonilini-Confortini, 1268; Lattanzi-Lupo, 15.

⁷⁰ Kalkışma suçlarının varlığı için aranan hareketlerin elverişliliği ile, teşebbüsün varlığı için genelde aranan elverişliliğin aynı olup olmadığı tartışılmıştır. Bir görüşe göre elverişlilik kavramı, teşebbüste zararlı neticenin ihtimal dahilinde olmasıyken, aynı kavramın kalkışma suçlarında daha geniş bir anlamı vardır. Diğer bir görüşe göre kalkışma suçu ile teşebbüs arasında hareketlerin elverişliliği açısından fark yoktur. Bu görüşe göre elverişlilik ancak hareketin zararlı neticeyi ihtimali veya önemli derecede imkan dahilinde gerçekleştirebilecek derecede olması durumunda söz konusudur. Bu görüşe göre somut tehlike suçu söz konusudur. İcra hareketleri gerçekleştirildiği anda bulunan tüm koşullar dikkate alınarak (ex post) sonradan yapılabilecek bir değerlendirmeye hareketin elverişli olup olmadığına, somut zarar tehlikesi meydana getirip getirmediğine karar verilmelidir. Söz konusu suçun oluşması için teşebbüste belirtilen elverişli hareketlerin gerçekleştirilmesi gerekir. E. Gallo, 252; Marconi, 371; Dolcini-Marinucci, 1832. Bu konudaki Milano Mahkemesinin 20.4.1966 tarihli kararı için bkz Dolcini-Marinucci, 1832; Bonilini-Confortini, 1269.

⁷¹ Bonilini-Confortini, 1268; Lattanzi-Lupo, 16.

⁷² Cass. Milano 20.4.1966, Klotz, Temi 1969, 20; C. 27.11.1968, Mther, Ap 1970, II, 7'den Dolcini-Marinucci, 1835. Söz konusu olayda 8 Temmuz 1962 ile 17 Kasım 1963 yılları arasında gerçekleşen 34 fiil değerlendirilerek bu sonuca ulaşılmıştır.

elverişli hareketler olarak nitelendirmiştir. Bu değerlendirmeyi yaparken, hareketlerin eř zamanlılığa, etkenliğine, yoğunluğuna vurgu yapılmıřtır⁷³.

2006 yılında İtalyan Ceza Kanununun 241. maddesine hareketin elverişliliğinin eklenmesiyle birlikte bugün kalkışma suçuyla teşebbüsteki elverişliliğin farklı yorumlanması imkanından bahsedilemez⁷⁴.

Yargıtayımız da Mülga Ceza Kanunu zamanından beri süre gelen uygulamasında suçun oluşabilmesi için fiilin amacı gerçekleştirmeye elverişli olması şartını aramaktadır. Bir kararında “ cezaevinde bulunan hükümlü olan failin, örgüt yönetici olması, propaganda ve eğitim çalışmaları yapması, ülkeyi bölme amacına yönelik elverişli araçlarla yapılmaya başlanmış icra hareketleri olarak kabul edilemeyeceğini” belirtmiřtir⁷⁵. Başka bir kararında ise somut olayda suçun işlendiği yer, zaman ve neticeleri değerlendirerek, patlayıcı madde atma şeklindeki fiilin, 302. maddedeki suçu oluşturmaya yeterli ve elverişli bulunmadığı sonucuna ulařmıřtır⁷⁶. Diğer bir karara göre “Türkiye topraklarından bir kısmı üzerinde etnik kökene dayalı olarak bir devlet kurmak amacına ulaşmak için öncelikle ülke topraklarının belli bir kısmında, bulman vatandaşların egemen Türk Devleti tarafından sömürüldüğü ve haklarının kısıtlandığı hususunda inandırdıkları kişileri örgütleyerek, bu amaca yönelik eylemlere katılmalarını sağlamak suretiyle, yoğun bir terör faaliyeti başlatan yasadışı silahlı PKK terör örgütüne katılarak, siyasi eğitim alan, örgüt içerisinde “L.” ve “A.” kod adlarını kullanan ve dosya kapsamında bomba yapımı ve kullanımı konusunda da eğitim aldığı saptanan ...’in, PKK terör örgütünün talimatı ve amacı doğrultusunda diğer sanık ... ile birlikte, örgütsel bağlılık ve örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğü içerisinde gerçekleştirdiği ve 7 kişinin ölümu, 127 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan “Mısır Çarşısı’na bomba konulması ve patlatılması” eylemi, doğurduğu vahim sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde, 765 sayılı TCY’nın 168. maddesinde yaptırıma bağlanmış olan örgüt üyeliği suçunu aşan ve Devlet topraklarından bir kısmını Devlet idaresinden ayırma amacına yönelik matuf fiil niteliğinde bulunduğundan, eylem kül halinde 765 sayılı TCY’nın 125. maddesindeki suçu oluřturmaktadır⁷⁷”. Yine bir başka kararında örgüt üyesi sanığın duvarlara bildiri asma ve bina yakmaktan ibaret fiillerini söz konusu suçu

⁷³ Cass. Bolzano, 17.9.1956, Mayr, RIDP, 1956, 674’den Dolcini-Marinucci, 1835.

⁷⁴ Dolcini-Marinucci, 1832.

⁷⁵ YCGK. 16.3.1992 tarihli 53/77 sayılı karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8382.

⁷⁶ Y. 9. CD. 19.10.2009, 2008/21755-2009/10239. Bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8382.

⁷⁷ YCGK. E. 2009/9-103, K. 2010/22, T. 9.2.2010 tarihli karar için bkz. www.kazanci.com.tr

oluşturmak için yeterli ve elverişli bulunmadığını belirtmiştir⁷⁸. Buna karşılık, kolluk görevlilerine veya sivil halka saldırı, güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya girilmesi, terör ortamı yaratmak için bomba patlatılması, köy basılması, kamu ve özel kişilere ait araç, bina vs. yakılması, silahlı taciz, yaralama, öldürme, örgüte gelir temini amacıyla kişilerin alıkonulması, yağmalanması, roketle saldırı gibi fiiller devletin ülkesine, egemenliğine ve birliğine yönelik elverişli eylemler olarak nitelendirilmiştir⁷⁹.

B- MANEVİ UNSUR

Suç ancak kasten işlenebilir; taksirle işlenmesi mümkün değildir⁸⁰. Doktrinde genel kastla mı yoksa özel kastla mı işleneceği konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Katıldığımız görüşe göre suç tipinde maddede belirtilen amaçlardan (zararlı neticelerden) birini gerçekleştirmeye yönelik fiillerin işlenmesi arandığı için söz konusu suç ancak özel kastla işlenebilir. Failin neticeye yönelik hareketi istemekten öte belli bir amaca yönelik özel saikle hareket etmesi gerekir⁸¹. Saik sayesinde bu suç, diğer suçlardan ayrılabilir. Madde gerekçesinde de suçun oluşabilmesi için belirli amaca yönelik fiillerin işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu amaç madde metninde: devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymak veya devletin bağımsızlığını zayıflatmak veya birliğini bozmak veya devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmak şeklinde seçimlik olarak belirlenmiştir.

Diğer bir görüşe göre söz konusu suçun oluşması için genel kast yeterlidir. Diğer bir deyişle, failin belirli bir neticeye yönelik uygun bir hareketi yapmak bilinç ve iradesiyle fiili işlemesi yeterlidir. Kalkışma suçunda kast, objektif maddi unsurun gelişimini kapsar. Diğer bir deyişle belirli neticelerden birinin gerçekleştirilmesine yönelik hareketin bilinmesi ve istenmesi yeterlidir.⁸² Suçun genel kastla işlenebileceği görüşü de kendi içinde

⁷⁸ YCGK. 22.10.1990, 9-193/231 sayılı karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8383.

⁷⁹ Y. 9. CD. 07.06.2005, E. 2005/3346, K. 2005/2744; Y. 9. CD., 22.9.2003, 2003/1399-1491 bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8382; Y. 9. CD. 09.05.2006, 959/2654; Y. 9. CD. 13.04.2006, 1038/2247; Y. 9. Cd. 19.09.2007, 21/6618; 9. CD. 04.02.2008, 2007/9416-2008/616; 9. CD. 02.04.2008, 299/2976; 9. CD. 09.07.2008, 8494/8882 kararları için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8383-8384.

⁸⁰ Pannain, 1112; Erem-Toroslu, 74.

⁸¹ Betiol, Considerazioni in tema di delitti di attentato, IP. 1975, 42; Maggiore, Diritto penale Parte speciale, II, 34, Manzini, IV, 36; Zuccala, 1246; G. Marconi, Stato, 606; Erem-Toroslu, 74; Soyaslan, 739; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8385.

⁸² E. Gallo, Il delitto, 316; Tagliarini, 22; Fiandaca-Musco, 13; Grasso, 641; Hafizoğulları, 565.

ikiye ayrılmaktadır. İlkine göre bu suçta aranan kast doğrudan kasttır. “...yönelik bir fiil” yapıldığında suç oluştuğundan, dolayısıyla fiilin maddi bir neticesi mümkün olmadığından suç olası kastla işlenemez⁸³. Söz konusu suçun olası kastla işlenebileceğini savunan diğer görüş, İCK’nun yeni 241. Maddesinde kanun koyucunun suçun oluşması için sadece elverişliliği arayıp buna karşı şüpheye yer vermeyecek şekilde olmasını aramamış olmasına dayanmaktadır⁸⁴. Kastın değerlendirilmesinde faili suç işlemeye yönelten nedenler önemli olmadığı bunların olsa olsa cezanın belirlenmesinde veya takdiri hafifletici nedenlerin uygulanmasında dikkate alınabileceği belirtilmektedir⁸⁵.

C- HUKUKA AYKIRILIK

Devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya, devletin bağımsızlığını zayıflatmaya, birliğini bozmaya, devletin egemenliği altındaki topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya kalkışmak fiili anayasanın öngördüğü demokratik kurallar çerçevesinde yerine getirildiğinde suç oluşmayacaktır. İtalyan doktrininde bir hakkın icrası veya görevin yerine getirilmesi kapsamında olduğunda fiilin hukuka uygun olduğunu ileri süren görüşler vardır⁸⁶. Buna karşılık bu tür fiillerin niteliği gereği her zaman hukuka aykırı olacağı; temel hak ve hürriyetlerden hiçbirinin bu suç açısından hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemeyeceği de ileri sürülmektedir⁸⁷. Cebir gerçekleştirilmedikçe devletin birliğinin, üniter yapısının değiştirilmesine ilişkin düşünce açıklamaları, ifade özgürlüğü kapsamında hukuka uygun olacağından suç oluşturmayacaktır. 302. maddede suç oluşturan fiil, devletin birliğini cebir ve şiddetle bozmaya yönelik eylemlerdir⁸⁸.

⁸³ Pannain, 1112; Fiandaca-Musco, 13; Hafizoğulları, 565.

⁸⁴ B. Alberitini, Cadoppi-Canestrari-Manna-Papa, Trattato di diritto penale parte speciale, 38’den Lattanzi-Lupo, 20.

⁸⁵ Lattanzi-Lupo, 20.

⁸⁶ Manzini, IV, 32; Pannain, 1111.

⁸⁷ Hafizoğulları, 565.

⁸⁸ Anayasa Mahkemesi kapatılan siyasi partilerle ilgili kararlarında siyasi partilerin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesine aykırı fikirleri savunamayacağını belirtmekte ve bunu fikir ve örgütlenme özgürlüğü içerisinde görmemektedir. Anayasa Mahkemesinin 19.3.1996 tarihli kararı için bkz. AMKD., Cilt 2, S. 33, 638-726’den Yaşar-Gökcan-Artuç, 8380.

III- SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

Bu suç açısından herhangi bir nitelikli hal düzenlenmemiştir.

IV- TEŞEBBÜS

Hükümde öngörülen zararlı neticelerin gerçekleşmesine yönelik elverişli uygun hareketlerin icrasına başlandığında suç tamamlanır. Suçun tamamlanması için zararlı neticenin gerçekleşmesi gerekmemektedir. Kalkışma suçlarına teşebbüs mümkün değildir. Bunun sebebi, suç tamamlandığında eylemlerin cezalandırılmayacak olması ve teşebbüsün oluşumu için minimum gerekenlerin zaten suçun tamamlanması için yeterli olmasıdır⁸⁹. Bu nedenle tehlikeyi gerçekleştirmeye elverişli hareket gerçekleştirildiğinde suç zaten tamamlanır. Eğer hareketler tehlikeyi gerçekleştirmeye elverişli değilse sadece hazırlık hareketleri söz konusu olur⁹⁰. Hazırlık hareketleri kural olarak cezalandırılmazlarsa da istisnaen başka bir suçu oluşturduklarında o suça göre cezalandırılmaları mümkündür. Örneğin şartları gerçekleştiği takdirde TCK'nun 314. maddesindeki silahlı örgütlenme, TCK'nun 316. maddesindeki suç için anlaşma, TMK'nun 7. maddesindeki terör amaçlı örgütlenme suçlarından birini oluşturabilirler.

V- İŞTİRAK

Suç tek kişi tarafından işlenebileceği gibi iştirak halinde hatta genelinde örgüt faaliyeti kapsamında da işlenebilir. Suça iştirak halinde işlendiğinde TCK'nun iştirake ilişkin genel hükümleri uygulanır. Bu suç açısından iştirakin bir özelliği bulunmamaktadır. Suça iştirakin her çeşidi mümkündür⁹¹.

Yargıtayımız amaç suçun işlenmesi sırasında eylemde bulunanlara destek olma amacıyla destek grubunda yer almayı veya tepede gözetleme yaparak suça iştirak etmeyi fail olarak nitelendirmektedir⁹².

VI- İÇTİMA

Suç tipiyle birden fazla hukuki değer korunduğunu belirtmiştik. Bir görüşe göre her bir değere yönelik saldırı ayrı bir suç oluşturur. Birden çok

⁸⁹ Antolisei, 633; Fiandaca-Musco, 12; Lattanzi-Lupo, 20; Dolcini-Marinucci, 1834; Erem-Toroslu, 74; Hafizoğulları, 564; Soyaslan, 738.

⁹⁰ Pannain, 1112; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8382, 8385.

⁹¹ Erem-Toroslu, 74.

⁹² Y. 9. CD. 12.5.2003, 2003/805; Y. 9. CD. E. 1999/1673, K. 2000/345 bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8386.

değer ihlal edildiğinde birden fazla suç oluřmaktadır⁹³. Katıldığımız diğer görüşe göre ise bu değerlerden herhangi birine veya birden fazlasına yönelik işlenen fiil, tek suçu oluřturmaktadır⁹⁴. Failin amaç suçun işlenmesi maksadıyla çeşitli tarihlerde işlemiş olduğu farklı fiillerin tamamı da tek suç oluşturmaktadır. Örneğin bölücü terör örgütü üyesi failin bir tarihte adam kaçırması, daha sonraki bir tarihte karakol baskını yapması, sonraki tarihte kolluk güçlerine pusu kurması eylemlerinin tümü nedeniyle (TCK'nun 302. Maddesindeki) tek suç oluştuğu kabul edilmelidir. Bu durumda suç tarihi olarak elbette son fiilin gerçekte işlendiği tarih esas alınacaktır⁹⁵. Ancak amaca yönelik işlenen araç niteliğinde çeşitli fiillerin TCK. 302/2 uyarınca ayrıca cezalandırılacağını belirtmek gerekir. Ayrıca hukuki ve fiili kesinti sonrasında tekrarlanan fiiller yeni bir suçu oluřturacaktır⁹⁶. Yargıtayımız da uygulamasında amaca yönelik işlenen araç fiillerin tümünün TCK. 302 açısından tek suç oluşturacağını kabul etmektedir⁹⁷. TCK'nun 302. maddesinin ikinci fıkrasında söz konusu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezalandırılacağı belirtilerek gerçekte içtima kurallarının uygulanacağı öngörülmüştür. Maddede belirtilen değerleri ihlal eden fiilin işlenmesi sırasında örneğin insan öldürme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, cebir, tehdit, yağma, tehlikeli maddeleri bulundurma, genel güvenliği tehlikeye sokma, askeri tesisleri tahrip suçları işlenmesi halinde gerçekte içtima kuralları uygulanarak işlenen her bir suçtan sorumluluk söz konusu olacaktır⁹⁸.

Bilindiği üzere kanun koyucu zararın ağırlığı nedeniyle bazı suçların hazırlık hareketlerini cezalandırmış olabilir. Soyaslan'a göre bu durumda amaç suç işlendiğinde faile hazırlık hareketini oluşturan fiilden ceza verilmemektedir. Eğer amaç suç yanında hazırlık hareketlerini oluşturan fiiller de cezalandırılıyorsa artık hazırlık hareketlerinden söz etmemek gerekir. Devlete karşı silahlı örgütlenme suçu hazırlık hareketi sayılmayacak, devlete karşı suç için anlaşma hazırlık hareketi sayılacaktır. Çünkü örgütlenmede fail hem amaç suçtan ve hem de örgütlenmeden cezalandırılmakta, buna karşılık

⁹³ Hafizoğulları, 564.

⁹⁴ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8386.

⁹⁵ Y. 9. CD. E. 2010/3968, K. 2010/6796, T. 3.6.2010 tarihli kararda "sanığın mensubu olduğu örgütün amacı doğrultusunda vahamet arz eden eyleme katıldığının kabul edilmesi ve eylem tarihinin suç tarihi olduğu da nazara alınmalıdır". www.kazanci.com.tr

⁹⁶ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8385-8386.

⁹⁷ Y. 9. CD. 14.12.2006/7149, E. 2006/7313. Karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8386.

⁹⁸ Yaşar-Gökcan-Artuç, 8386.

suç için anlaşmada amaç suç işlenirse sadece amaç suçtan cezalandırılmaktadır⁹⁹. Kanaatimize göre suç için anlaşma ile silahlı örgütlenme arasındaki fark, suç için anlaşma iki veya daha fazla kişinin araç ve amaç açısından maddi olgularla belirlenen bir biçimde fikri anlaşmalarıyla oluştuğu halde, silahlı örgütlenme suçu en azından üç kişinin silahlı, organize bir yapı oluşturmasıdır. Suç için anlaşmada bir örgütlenme, hiyerarşik, organize yapı söz konusu değildir, sadece maddede belirtilen suçların işlenmesi için bir anlaşmanın yapılmış olması yeterlidir¹⁰⁰. Bu nedenle belirtilen suçları işlemek için silahlı bir örgüt olarak nitelendirilebilecek bir organize yapı söz konusu ise ve TCK'nun 302. maddesindeki suç işlenmişse hem TCK'nun 314/3 ve 220. maddeleri hem de 302/2 hükmü gereği gerçek içtima kuralları uygulanarak, her iki suçtan sorumluluk söz konusu olabilecektir.¹⁰¹ Ancak Yargıtayımız TCK'nun 302. maddesindeki suçun ağırlığını dikkate alarak örgüt üyesi tarafından amaç suç doğrultusunda işlenen çeşitli suçlar (insan öldürme, kaçırma) nedeniyle faah 302 ve ilgili suçlardan (81, 109) cezalandırılacağı, fakat silahlı örgüt üyeliğinden dolayı ayrıca cezalandırılmayacağı yönünde karar vermiştir¹⁰². Bir başka kararında ise "5237 sayılı TCK'nın 302. maddesinin 2. fıkrasındaki "bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur" şeklindeki atfın aynı Kanunun 314/1. maddesinde tanımlanan terör örgütü yöneticisi olma suçunu kapsamadığı" belirtilmiştir¹⁰³. Ayrıca Yargıtayımızın da kabul ettiği üzere, 302.maddedeki suçu işleyen failin eyleminin silahlı kuvvetlere ait veya hizmetine verilmiş olan ulaşım araçlarını, yolları, müessese, depo ve tesisleri kısmen veya tamamen tahrip etmesi veya kullanılmaz hale getirmesi durumunda ayrıca 307/1. maddesindeki suç da oluşacaktır¹⁰⁴.

Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçu, anayasayı ihlal suçu ile benzeşmektedir. Kanaatimize göre her iki suç da ancak cebir hareketleriyle işlenebilir. Suçları ayıran husus, faillerin özel kastıdır. Birincisinde failler

⁹⁹ Soyaslan, 738-739.

¹⁰⁰ Evik Vesile Sonay, "Silahlı Örgütlenme Suçu", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006/1, 109.

¹⁰¹ TCK'nun 314. maddesine göre ayrıca cezalandırılması gerektiği görüşü için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8387.

¹⁰² Yaşar-Gökcan-Artuç, 8387.

¹⁰³ Y. 9. CD. E. 2011/4205, K. 2011/3247, T. 7.6.2011 tarihli karar için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁰⁴ Y. 9. CD.25.08.2008, 2007/10792-2008/987. Karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8387.

devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik, o amaçla hareket ederken, ikincisinde Anayasanın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya, değiştirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye yönelik o amaçla hareket etmektedir. Faillerin gerek amaçları ve gerekse yapmış oldukları hareketleri dikkate alınarak, eğer somut olayda TCK'nun 302. maddesi hükmüne daha fazla uygunluk söz konusu ise 302. madde 309'a göre asli norm kabul edilerek öncelikli olarak uygulanacaktır. Eğer somut olayda faillerin amaçları devletin birliği veya ülke bütünlüğünü bozmak değil, sadece anayasal düzeni ortadan kaldırmak, değiştirmek veya fiilen uygulanmasını önlemek olup, hareketleri de bu amaçlardan birine yönelik olduğu değerlendirmesi yapılabiliyorsa sadece 309. maddedeki suç tipine uygunluk gerçekleştiğinden anayasayı ihlal suçunun olduğunu sonucuna ulaşmak gerekir¹⁰⁵.

VII-YAPTIRIM VE MUHAKEME

Suçun cezası olarak TCK'nun 302. maddesinde ağırlaştırılmış müebbet cezası öngörülmüştür. 3713 sayılı TMK'nun 3. maddesine göre TCK'nun 302. maddesindeki suç terör suçu sayılmıştır. Aynı kanunun 5. maddesi uyarınca da terör suçlarında hükmedilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştür. Ancak TCK'nun 302. Maddesinde bu suçun yaptırımını olarak zaten ağırlaştırılmış müebbet cezası öngörüldüğünden fiilen cezanın arttırılması mümkün değildir. Söz konusu suç açasından etkin pişmanlık hali düzenlenmemiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezalandırılacağı öngörülmek suretiyle gerçeğ içtima kuralına yer verilmiştir. TCK'nun 66/7 hükmüne göre suç yurtdışında işlenirse dava zamanaşımı işlememektedir. TCK 327/3 hükmüne göre suçun tüzel kişi yararına işlenmesi halinde ilgili tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükümlenir. Bu durumda tüzel kişi hakkında TCK'nun 60. maddesi hükümlerine göre güvenlik tedbiri uygulanır¹⁰⁶.

Suçun soruşturması ve kovuşturması şikayete tabi değildir, suç resen takip edilir. Görevli mahkeme 5235 sayılı Kanunun 10 ila 14. maddeleri uyarınca ağır ceza mahkemeleridir.

¹⁰⁵ Benzer görüş için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, 8387. Yargıtayımız PKK terör örgütü fiillerini TCK 302., Hizbullah suç örgütü fiillerini ise 309. madde kapsamında değerlendirmiştir.

¹⁰⁶ Hafizoğulları, 566.

KAYNAKÇA

- Bonilini G.-Confortini M., I Codici Iperestuali Codice Penale Commentato, Mauro Ronco-Bartolomeo Romano, 4. Ediz., Utet, Torino, 2012.
- Dolcini Emilio-Marinucci Giorgio, Codice Penale Commentato, I, Ipsoa, Milano, 2006.
- Erem Faruk-Toroslu Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Savaş, Ankara, 1983.
- Evik Vesile Sonay, “Silahlı Örgütlenme Suçu”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,2006/I.
- Fiandaca Giovanni-Musco Enzo, Diritto penale parte speciale, I.
- Hafızoğulları Zeki, “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan, Cilt I, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 459, Ankara, 2015.
- Lattanzi Giorgio-Lupo Ernesto, Codice penale, Rassegna di giurisprudenza e dottrina, VI, Libro II, Giuffre, 2010.
- Lattanzi Lupo, Codice penale annotato con la giurisprudenza, Giuffre, Milano, 2008.
- Maggiore, Diritto penale,Parte speciale II, 1949.
- Manzini Vincenzo, Trattato di diritto penale italiano, IV, Utet, Torino, 1987.
- Marconi, Stato (delitti contro la personalita internazionale dello), Digesto discipline penalistiche, XIII, Utet, Torino, 1997.
- Massimiliano di Pirro, Compendio di diritto penale parte generale e speciale , Celt Casa Editrice La Tribuna, 2014.
- Özgenç İzzet, Gerekçeli Türk Ceza Kanunu, Seçkin, Ankara, 2004.
- Pannain, Personalita internazionale dello Stato (delitti contro la), Novissimo Digesta Italiana, XII, Utet, Torino, 1965.
- Parlar Ali-Hatipoğlu Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2008.
- Soyaslan Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin, Ankara.2010.
- Yaşar Osman-Gökcan Hasan Tahsin-Artuç Mustafa, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. IV, Adalet, Ankara, 2010.
- Yenisey Feridun-Plagemann Gottfried, Alman Ceza Kanunu, Beta, İstanbul, 2009.